

Karol Weitz

Kilka uwag o wdaniu się w spór jako podstawie jurysdykcji krajowej w sprawach cywilnych i handlowych w prawie wspólnotowym

---

Palestra 51/7-8(583-584), 271-278

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRAKTYCZNE ZAGADNIENIA PRAWNE

Prawo cywilne

KILKA UWAG O WDANIU SIĘ W SPÓR JAKO PODSTAWIE JURYSDYKCJI KRAJOWEJ W SPRAWACH CYWILNYCH I HANDLOWYCH W PRAWIE WSPÓLNOTOWYM

Zgodnie z art. 24 rozporządzenia 44/2001¹, jeżeli sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na podstawie innych przepisów rozporządzenia, uzyskuje on jurysdykcję, jeżeli pozwany przed sądem tym wda się w spór. Zasada ta nie ma jednak zastosowania, jeżeli pozwany wdaje się w spór w tym celu, aby podnieść zarzut braku jurysdykcji lub jeżeli inny sąd ma na podstawie art. 22 rozporządzenia jurysdykcję wyłączną². Przytoczone unormowanie wskazuje na wdanie się pozwanego w spór jako możliwą podstawę jurysdykcji krajowej. Jest to, obok umów jurysdykcyjnych, jedna z dwóch postaci wpływu woli stron na jurysdykcję krajową przewidzianych w rozporządzeniu³. Ma ona bardzo duże znaczenie

---

¹ Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. WE L 12 z 16 stycznia 2001 r., s. 1; przekład polski: wydanie specjalne Dz. Urz. UE, rozdział 19, t. 4, s. 42). W dalszej części rozporządzenie 44/2001 zwane jest „rozporządzeniem”. Por. także zawartą 19 października 2005 r. umowę pomiędzy Wspólnotą Europejską a Danią w sprawie właściwości sądów oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE L 299 z 16 listopada 2005 r., s. 62).

² Niemal identyczne jest brzmienie art. 18 zastąpionej przez rozporządzenie konwencji brukselskiej z 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (tekst jednolity: Dz. Urz. WE C 27 z 26 stycznia 1998 r., s. 1) oraz konwencji lugańskiej z 16 września 1988 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. U. z 2000 r. Nr 10, poz. 132), zob. K. Weitz, *Jurysdykcja krajowa oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych w świetle prawa wspólnotowego*, KPP 2004, z. 1, s. 231.

³ Por. K. Weitz, *Europejskie prawo procesowe cywilne (w:) Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Zakamycze 2005, s. 542.

praktyczne z uwagi na fakt, że przez wwanie się w spór pozwanego może dojść do ustanowienia jurysdykcji krajowej niemal w każdej sprawie, w której mają zastosowanie przepisy rozporządzenia. Wyjątek stanowią jedynie takie sprawy, w których rozporządzenie ustanawia jurysdykcje wyłączne⁴; do ustanowienia jurysdykcji nie dochodzi także wtedy, gdy pozwany wdaje się w spór po to, aby podnieść zarzut braku jurysdykcji krajowej. Na gruncie art. 24 rozporządzenia istotne znaczenie ma więc kwestia wykładni pojęcia „wdanie się w spór”. Chodzi o określenie rodzaju zachowania pozwanego, które skutkuje tym, że sąd niemający jurysdykcji zgodnie z postanowieniami rozporządzenia nabywa tę jurysdykcję i tym samym staje się kompetentny do rozpoznania określonej sprawy.

Przyjmuje się zgodnie, że pojęcia występujące w przepisach rozporządzenia – w celu zapewnienia jednolitości w ich stosowaniu – podlegają w zasadzie wykładni autonomicznej. W dużym uproszczeniu można stwierdzić, że polega ona na tym, że pojęcia wykorzystywane w rozporządzeniu powinny być interpretowane w sposób niezależny od znaczenia przypisywanego analogicznym lub podobnym pojęciom występującym w prawie krajowym poszczególnych państw członkowskich⁵. Reguła wykładni autonomicznej odnosi się także do pojęcia „wdanie się w spór”, które występuje w przepisie art. 24 rozporządzenia. Wprawdzie Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich (ETS) w dotychczasowym orzecznictwie nie zajął w tym zakresie jeszcze stanowiska⁶, ale pogląd o konieczności poddawania pojęcia „wdanie się w spór” interpretacji autonomicznej jest niemal powszechnie reprezentowany w doktrynie, zarówno innych państw członkowskich⁷, jak i

⁴ Chodzi jedynie o jurysdykcje wyłączne określone w art. 22 rozporządzenia. Stosowanie art. 24 rozporządzenia nie jest wykluczone w wypadku, gdy jurysdykcja krajowa wyłączna wynika z umowy jurysdykcyjnej (art. 23 ust. 1 rozporządzenia), a więc gdy strony zawierając umowę o jurysdykcję sądów innego państwa członkowskiego jednocześnie wyłączyły jurysdykcję sądów państwa *forum*. Stanowisko takie zajął ETS na gruncie art. 18 konwencji brukselskiej, zob. wyroki z 24 czerwca 1981 r., 150/80, w sprawie *Elefanten Schuh GmbH przeciwko P. Jacqmain*, Zb. Orz. 1981, s. 1671 i z 7 marca 1985 r., 48/84, w sprawie *H. Spitzley przeciwko Sommer Exploitation S.A.*, Zb. Orz. 1985, s. 787. W literaturze por. np. K. Weitz, *Europejskie...*, s. 557.

⁵ Na temat wykładni (kwalifikacji) autonomicznej pojęć występujących w rozporządzeniu zob. w szczególności J. Kropholler, *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar zu EuGVO, Lugano-Übereinkommen und Europäischem Vollstreckungstitel*, Frankfurt am Main 2005, wprowadzenie, nb. 41, s. 48; P. G. Mayr, D. Czernich, *Europäisches Zivilprozessrecht*, Wien 2006, nb. 59, s. 44; A. Layton, H. Mercer, *European Civil Practice*, London 2004, t. 1, nb. 11.025–11.028, s. 295–299; K. Weitz, *Europejskie...*, s. 483–484.

⁶ Mimo że ETS już kilkakrotnie zajmował się wykładnią art. 18 konwencji brukselskiej, a więc odpowiednika art. 24 rozporządzenia. Zob. orzeczenia powołane w przypisie 4 powyżej i w przypisie 24 poniżej.

⁷ J. Kropholler, *Europäisches...*, art. 24, nb. 7, s. 329–330; A. Staudinger (w:) *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar*, red. Th. Rauscher, München 2004, art. 24 Brüssel I–VO, nb. 4, s. 283; S. Tiefenthaler (w:) D. Czernich, S. Tiefenthaler, G. H. Kodek, *Europäisches Gerichtsstands- und Vollstreckungsrecht. Kurzkommentar. EuGVO und Lugano-Übereinkommen*, Wien 2003, art. 24, nb. 7, s. 211; A. Layton, H. Mercer, *European...*, nb. 20.125, s. 750; K. Weitz, *Europejskie...*, s. 556. Por.

polskiej⁸. Znalazł on także odzwierciedlenie w orzecznictwie sądów niektórych państw członkowskich⁹.

W ujęciu autonomicznym wdanie się w spór jest określane w literaturze jako każde zachowanie (obrona) pozwanego zmierzające(-a) bezpośrednio do negatywnego załatwienia powództwa¹⁰. Przeważa zdecydowanie zapatrywanie, że w świetle treści przepisu art. 24 rozporządzenia, zgodnie z jego literalnym brzmieniem, dla ustanowienia jurysdykcji krajowej sądu państwa członkowskiego, niemającego jurysdykcji zgodnie z rozporządzeniem, wystarcza „wdanie się w spór” w ogóle, a nie jest konieczne „wdanie się w spór co do istoty sprawy”¹¹. Innymi słowy, wdanie się w spór w znaczeniu art. 24 rozporządzenia następuje w razie podniesienia przez pozwanego jakiegokolwiek zarzutu, także o charakterze procesowym; dla ustanowienia jurysdykcji nie jest natomiast konieczne (choćby wystarczyło), aby pozwany podniósł zarzuty merytoryczne, a więc skierowane wprost przeciwko zasadności powództwa. W efekcie, jurysdykcja krajowa na podstawie art. 24 rozporządzenia zostanie ustanowiona w wypadku, gdy pozwany – nie podnosząc zarzutu braku jurysdykcji – podniesie np. zarzut niedopuszczalności drogi sądowej, zarzut niewłaściwości rzeczowej lub miejscowej sądu (o ile nie kryje on w sobie zarzutu braku jurysdykcji, o czym niżej), zarzut powagi rzeczy osądzonej czy zawisłości sprawy, a nawet zarzut, że sąd rozpoznaje sprawę w niewłaściwym

---

także R. Geimer (w:) R. Geimer, R. A. Schütze, *Europäisches Zivilverfahrensrecht. Kommentar zur EuGVVO, EuEheVO, EuZustellungsVO, zum Lugano-Übereinkommen und zum nationalen Kompetenz- und Anerkennungsrecht*, München 2004, art. 24 EuGVVO, nb. 29, s. 425, który jednak zastrzeża, że wykładnia autonomiczna dotyczy jedynie samego pojęcia wdanii się w spór, podczas gdy o tym, w jaki sposób i w jakiej formie pozwany powinien podjąć obronę, rozstrzyga już *lex fori*.

⁸ K. Weitz, *Europejskie...*, s. 556; J. Ciszewski, *Glosa do uchwały SN z 23 sierpnia 2001 r., III CZP 43/01*, OSP 2002, nr 5, poz. 60, s. 228.

⁹ Zob. na tle art. 18 konwencji brukselskiej np. wyrok niemieckiego Wyższego Sądu Krajowego w Koblencku (*Oberlandesgericht Koblenz*) z 8 marca 2000 r., 2 U 1788/99, *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts* 2001, nr 4, s. 336 albo na tle art. 18 konwencji lugańskiej np. postanowienie austriackiego Sądu Najwyższego (*Oberster Gerichtshof*) z 24 listopada 1999 r., 3 Ob. 117/99y, *Zeitschrift für Rechtsvergleichung, Internationales Privatrecht und Europarecht* 2000, nr 5, s. 197.

¹⁰ J. Kropholler, *Europäisches...*, art. 24, nb. 7, s. 330; K. Weitz, *Europejskie...*, s. 556.

¹¹ W literaturze obcej zob. J. Kropholler, *Europäisches...*, art. 24, nb. 7, s. 330; A. Staudinger (w:) *Europäisches...*, art. 24 Brüssel I-VO, nb. 4, s. 283 i nb. 7, s. 284; R. Geimer (w:) R. Geimer, R. A. Schütze, *Europäisches...*, art. 24 EuGVVO, nb. 5, s. 421; tenże, *Unterwerfung des Beklagten als Basis internationaler Zuständigkeit* (w:) *Festschrift für Walter. H. Rechberger zum 60. Geburtstag*, Wien 2005, s. 157; S. Tiefenthaler (w:) D. Czernich, S. Tiefenthaler, G. H. Kodek, *Europäisches...*, art. 24, nb. 7, s. 212; P. F. Schlosser, *EU-Zivilprozessrecht. Kommentar. EuGVVO, EuEheVO, EuBVO, EuZVO*, München 2003, art. 24 EuGVVO, nb. 2, s. 174; H. Schack, *Internationales Zivilverfahrensrecht*, München 2002, nb. 487, s. 216; S. Weth (w:) *Kommentar zur Zivilprozessordnung*, red. H.-J. Musielak, München 2005, art. 24, nb. 3, s. 2765; Ch. Brenn, *Europäischer Zivilprozess*, Wien 2005, nb. 126, s. 73; H. Linke, *Internationales Zivilprozessrecht*, Köln 2006, nb. 194, s. 84. W literaturze polskiej K. Weitz, *Europejskie...*, s. 556–557; J. Ciszewski, *Glosa...*, s. 228.

trybie¹². Oczywiście, jeśli zostanie podniesiony jakikolwiek zarzut merytoryczny, bez równoczesnego zakwestionowania jurysdykcji, także nastąpi ustanowienie jurysdykcji krajowej zgodnie z art. 24 rozporządzenia.

W tym kontekście na uwagę i całkowitą aprobatę zasługuje pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy na tle art. 18 konwencji lugańskiej w postanowieniu z 20 maja 2005 r., III CZP 25/05¹³. Stwierdzono tu jednoznacznie, że pojęcie wdania się w spór podlega wykładni autonomicznej i obejmuje ono podniesienie nie tylko zarzutów merytorycznych, lecz także formalnych.

Zauważyć należy, że wyraźną wskazówkę co do sposobu rozumienia pojęcia wdania się w spór według art. 24 rozporządzenia daje sama treść tego przepisu. Nie tylko występuje w nim pojęcie „wdanie się w spór”, a nie „wdanie się w spór co do istoty sprawy”¹⁴, ale ponadto w jego zdaniu drugim zawarte jest stwierdzenie, że ustanowienie jurysdykcji nie następuje, „jeżeli pozwany wdaje się w spór w tym celu, aby podnieść zarzut braku jurysdykcji”¹⁵. Nie ulega wątpliwości, że zarzut braku jurysdykcji jest zarzutem procesowym (formalnym), a nie merytorycznym. Tymczasem art. 24 zd. drugie rozporządzenia wprost stanowi o tym, że podniesienie tego zarzutu oznacza wdanie się w spór, jednak skutkiem tego nie jest ustanowienie jurysdykcji.

Podkreślić trzeba, że o ile wdanie się w spór w rozumieniu art. 24 rozporządzenia obejmuje podniesienie przez pozwanego jakiegokolwiek zarzutu, bez względu na to, czy jest to zarzut formalny, czy też zarzut merytoryczny, o tyle nigdy za wdanie się w spór nie można uznać biernego zachowania pozwanego. Nigdy nie dojdzie więc do ustanowienia jurysdykcji zgodnie z art. 24 rozporządzenia, jeżeli pozwany pozostaje bezczynny, a więc nie podnosi jakichkolwiek zarzutów¹⁶. Na pozwanym nie spoczywa ciężar procesowy podniesienia zarzutu braku jurysdykcji pod rygorem jej ustanowienia w razie bezczynności; jedynie aktywne zachowanie

¹² Por. np. J. Kropholler, *Europäisches...*, art. 24, nb. 7, s. 330; A. Staudinger (w:) *Europäisches...*, art. 24 Brüssel I-VO, nb. 4, s. 283; K. Weitz, *Europejskie...*, s. 557; J. Ciszewski, *Glosa...*, s. 228.

¹³ Dotychczas niepublikowane.

¹⁴ W tym kontekście nie sposób nie zauważyć, że w przepisach k.p.c. pojawia się głównie pojęcie „wdania się w spór co do istoty sprawy” (por. art. 25 § 2, art. 202 zd. pierwsze, art. 202¹, art. 221, art. 1105 § 3 i art. 1165 § 1), a wyjątkowo tylko „wdania się w spór” (por. art. 493 § 1 i 503 – wydaje się jednak, że w rzeczywistości w tych przepisach także chodzi o „wdanie się w spór co do istoty sprawy”, a nie tylko o wdanie się w spór). Przeważa pogląd, że „wdanie się w spór co do istoty sprawy” następuje dopiero wtedy, gdy powoływane są kwestie merytoryczne, zob. orzeczenie SN z 18 maja 1982 r., I CZ 49/82, OSNCP 1982, z. 11–12, poz. 182 i T. Ereciński (w:) T. Ereciński, J. Ciszewski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część czwarta. Przepisy z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego. Część piąta. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, Warszawa 2006, art. 1165, uw. 379. Odmienne J. Jodłowski (w:) Jodłowski, K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem*, Warszawa 1989, t. 1, art. 202, uw. 1, s. 363.

¹⁵ Podobnie w angielskiej wersji językowej: „where appearance was entered to contest the jurisdiction”, przy czym wcześniej w zdaniu pierwszym pojawia się zwrot „defendant enters an appearance”.

¹⁶ R. Geimer (w:) R. Geimer, R. A. Schütze, *Europäisches...*, art. 24 EuGVVO, nb. 28, s. 425.

pozwanego, tj. podniesienie jakiegokolwiek zarzutu, z wyjątkiem zarzutu braku jurysdykcji, skutkuje ustanowienie jurysdykcji zgodnie z przepisem art. 24 rozporządzenia¹⁷.

Wprawdzie pojęcie „wdanie się w spór” podlega wykładni autonomicznej, jednak to prawo procesowe państwa *forum (lex fori)* ma zastosowanie do oceny przesłanek skuteczności czynności procesowych podejmowanych przez pozwanego, składających się na zachowanie wypełniające znamiona „wdania się w spór”. Przykładowo więc to prawo państwa *forum* rozstrzyga o tym, czy podniesienie danego zarzutu skutkującego wdaniami się w spór powinno nastąpić w formie pisemnej, czy też może nastąpić w formie ustnej na rozprawie, jak również o tym, czy strona może dokonać tego samodzielnie, czy też konieczne jest jej działanie przez pełnomocnika będącego adwokatem (radcą prawnym)¹⁸. Wdanie się w spór uzasadniające jurysdykcję krajową sądu państwa *forum* może nastąpić w odpowiedzi na pozew, na posiedzeniu wyznaczonym na rozprawę, w sprzeciwie od wyroku zaocznego, w zarzutach od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym lub w sprzeciwie od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym¹⁹.

Wdanie się pozwanego w spór nie spowoduje ustanowienia jurysdykcji zgodnie z art. 24 rozporządzenia, jeżeli sąd innego państwa członkowskiego ma w danej sprawie jurysdykcję wyłączną na podstawie art. 22 rozporządzenia²⁰, lub jeżeli pozwany wdaje się w spór w tym celu, aby podnieść zarzut braku jurysdykcji. Podniesienie przez pozwanego zarzutu braku jurysdykcji może być dokonane w sposób wyraźny bądź też może wynikać pośrednio z przytoczonych przez niego okoliczności związanych z innymi zarzutami. Celowe jest, aby pozwany, jeśli chce uniknąć ustanowienia jurysdykcji zgodnie z przepisem art. 24 rozporządzenia, jednoznacznie powołał się na zarzut braku jurysdykcji, aczkolwiek wystarczające może być także takie zachowanie, z którego można jedynie wnioskować, że kwestionuje on jurysdykcję krajową sądu państwa *forum*²¹. Wskazuje się w literaturze,

¹⁷ W tym zakresie art. 24 rozporządzenia w sposób zasadniczy różni się od art. 1105 § 3 k.p.c., w świetle którego, w wypadku zawarcia przez strony umowy derogującej jurysdykcję sądów polskich, wynikający z niej brak jurysdykcji krajowej sąd polski bierze pod rozwagę wyłącznie na zarzut strony zgłoszony i należyte uzasadniony przed wdaniami się w spór co do istoty sprawy. Zatem w świetle art. 1105 § 3 k.p.c. dla ustanowienia jurysdykcji sądów polskich wystarczy bierność zachowanie się pozwanego, por. K. Weitz, *Jurysdykcja krajowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2005, s. 402.

¹⁸ A. Staudinger (w:) *Europäisches...*, art. 24 Brüssel I-VO, nb. 5, s. 283. Zob. jednak także R. Geimer (w:) R. Geimer, R. A. Schütze, *Europäisches...*, art. 24 EuGVVO, nb. 56–57, s. 431.

¹⁹ Por. S. Tiefenthaler (w:) D. Czernich, S. Tiefenthaler, G. H. Kodek, *Europäisches...*, art. 24, nb. 10, s. 213; P. G. Mayr, D. Czernich, *Europäisches...*, 245, s. 132.

²⁰ Por. w związku z tym przypis 4.

²¹ P. F. Schlosser, *EU-Zivilprozessrecht...*, art. 24 EuGVVO, nb. 3, s. 175; S. Tiefenthaler (w:) D. Czernich, S. Tiefenthaler, G. H. Kodek, *Europäisches...*, art. 24, nb. 10, s. 212; J. Kropholler, *Europäisches...*, art. 24, nb. 8, s. 330; A. Staudinger (w:) *Europäisches...*, art. 24 Brüssel I-VO, nb. 19, s. 288; K. Weitz, *Europejskie...*, s. 557.

że zakwestionowanie przez pozwanego jurysdykcji ma miejsce także wtedy, gdy podnosi on jedynie zarzut niewłaściwości miejscowej sądu, wskazując, że właściwy jest konkretny sąd położony w innym państwie członkowskim niż państwo *forum*, a także gdy wskazuje na okoliczność, że dana sprawa została poddana pod rozstrzygnięcie sądu polubownego, albo gdy powołuje się na immunitet sądowy, wykluczający w ogóle władzę jurysdykcyjną²² sądu państwa *forum*²³.

Zapatrywanie zgodne z powołanymi poglądami doktryny wyraził Sąd Najwyższy w powołanym już postanowieniu z 20 maja 2005 r., III CZP 25/05, stwierdzając, że wyłączenie ustanowienia jurysdykcji na podstawie art. 18 konwencji lugańskiej nie wymaga wyraźnego kwestionowania przez pozwanego jurysdykcji sądu państwa *forum*; wystarczy, że z jego twierdzeń będzie wynikało, iż podnosi on kwestię braku jurysdykcji. Jednocześnie Sąd Najwyższy uznał – na tle okoliczności rozpatrywanej sprawy – że za równoznaczne z podniesieniem zarzutu braku jurysdykcji nie można uznać kwestionowania przez pozwanego właściwości określonego prawa merytorycznego. Konstatacja ta jest w pełni uzasadniona i zasługuje na aprobatę.

Prawo procesowe państwa *forum* decyduje o tym, w jakiej formie może zostać podniesiony zarzut braku jurysdykcji. W świetle prawa polskiego zarzut braku jurysdykcji, wykluczający jej ustanowienie na podstawie art. 24 rozporządzenia, może zostać podniesiony przez pozwanego m.in. w odpowiedzi na pozew (art. 207 § 1 i 2 k.p.c.; art. 479¹⁴ § 1 k.p.c.), lub ustnie do protokołu na pierwszym posiedzeniu wyznaczonym na rozprawę, a gdy sąd wydał wyrok zaoczny wskutek beczynności pozwanego – w sprzeczności od wyroku zaocznego (art. 344 k.p.c.).

W praktyce zdarza się, że pozwany podnosząc zarzut braku jurysdykcji krajowej jednocześnie powołuje inne zarzuty formalne lub też zarzuty merytoryczne. Kwestia, czy w takiej sytuacji następuje ustanowienie jurysdykcji krajowej wskutek wdania się pozwanego w spór, była rozpatrywana w orzecznictwie ETS na tle art. 18 konwencji brukselskiej. Trybunał konsekwentnie wyrażał zapatrywanie, że do ustanowienia jurysdykcji krajowej sądu państwa *forum* wskutek wdania się w spór nie dochodzi, gdy pozwany nie tylko podnosi zarzut braku jurysdykcji, lecz także zajmuje stanowisko w kwestiach merytorycznych, pod warunkiem jednak, że zarzut braku jurysdykcji, o ile nie zostanie podniesiony przed jakimkolwiek wywodem co do *meritum* sprawy, to przynajmniej nie zostanie powołany po tym, jak pozwany przedstawił stanowisko, które, zgodnie z krajowym prawem procesowym, należy uznać jako pierwsze przytoczenia zmierzające do obrony przed powództwem²⁴. W praktyce oznacza to, że pozwany, który podnosi zarzut braku

²² Co do pojęcia władzy jurysdykcyjnej i jej stosunku do pojęcia jurysdykcji krajowej w znaczeniu właściwości międzynarodowej zob. bliżej K. Weitz, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 39 i n.

²³ J. Kropholler, *Europäisches...*, art. 24, nb. 8, s. 330; S. Tiefenthaler (w:) D. Czernich, S. Tiefenthaler, G. H. Kodek, *Europäisches...*, art. 24, nb. 10, s. 212; A. Staudinger (w:) *Europäisches...*, art. 24 Brüssel I-VO, nb. 20, s. 288; K. Weitz, *Europejskie...*, s. 557.

²⁴ Zob. wyroki z 24 czerwca 1981 r., 150/80, w sprawie *Elefanten Schuh GmbH przeciwko*

jurysdykcji, może jednocześnie, bez ryzyka ustanowienia jurysdykcji sądu państwa *forum*, podnieść, w formie ewentualnej, wszelkie inne zarzuty, na wypadek, gdyby zarzut braku jurysdykcji nie został przez sąd uwzględniony. Pogląd ten jest powszechnie aprobowany w literaturze²⁵.

Teza, że zachowanie pozwanego, który podnosi zarzut braku jurysdykcji krajowej i jednocześnie powołuje inne zarzuty, w tym zarzuty merytoryczne, nie powoduje ustanowienia jurysdykcji sądu państwa *forum*, ma istotne znaczenie w kontekście unormowań prawa polskiego. Po pierwsze, zgodnie z art. 221 k.p.c., pozwany nie może odmówić wdania się w spór co do istoty sprawy, chociaż wniósł zarzuty formalne. Na pozwanym spoczywa zatem procesowy ciężar zajęcia stanowiska co do *meritum* sprawy nawet wtedy, gdy podniesie zarzuty formalne, np. zarzut braku jurysdykcji²⁶. Pozwany nie może żądać od sądu, aby ten rozstrzygnął zarzut braku jurysdykcji przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy, ograniczenie rozprawy do poszczególnych zarzutów, a więc np. zarzutu braku jurysdykcji, jest bowiem uprawnieniem, a nie obowiązkiem sądu (art. 220 k.p.c.). W ramach zastosowania art. 24 rozporządzenia pozwany może, podnosząc zarzut braku jurysdykcji, ustosunkować się również do kwestii merytorycznych i w ten sposób wywiązać się ze spoczywającego na nim ciężaru procesowego bez ryzyka, że dojdzie do ustanowienia jurysdykcji. Po drugie, w wypadkach, w których przewidziana jest prekluzja dla powoływania twierdzeń i dowodów na ich poparcie oraz zarzutów niepodniesionych w terminie wskazanym przez ustawodawcę (np. art. 207 § 3, art. 479¹⁴ § 2, art. 479¹⁸ § 3 czy art. 505⁵ § 1 k.p.c.), pozwany może – dochowując ustanowionych terminów prekluzyjnych – podnieść zarówno zarzut braku jurysdykcji, jak i inne zarzuty, w tym dotyczące istoty sprawy²⁷. Unika w ten sposób zarówno negatywnych skutków prekluzji procesowej, jak i ustanowienia jurysdykcji. Gdyby jednoczesne podniesienie zarzutu braku jurysdykcji oraz zarzutów innych niż brak jurysdykcji, w tym przede wszystkim zarzutów merytorycznych, miało niweczyć skutki kwestionowania jurysdykcji przez pozwanego i powodować jej

P. Jacqmain, Zb. Orz. 1981, s. 1671, z 31 marca 1982 r., 25/81, w sprawie *C.H.W. przeciwko G.J.H.*, Zb. Orz. 1982, s. 1189, z 22 października 1981 r., 27/81, w sprawie *Rohr S.A. przeciwko D. Ossberger*, Zb. Orz. 1981, s. 2431 i z 14 lipca 1983 r., 201/82, w sprawie *Gerling Konzern Speziale Kreditversicherung A. G. i inni przeciwko Amministrazione del Tesoro dello Stato*, Zb. Orz. 1983, s. 2503.

²⁵ P. F. Schlosser, *EU-Zivilprozessrecht...*, art. 24 EuGVVO, nb. 2, s. 174; J. Kropholler, *Europäisches...*, art. 24, nb. 11, s. 331–332, S. Tiefenthaler (w:) D. Czernich, S. Tiefenthaler, G. H. Kodek, *Europäisches...*, art. 24, nb. 13, s. 213–214; P. G. Mayr, D. Czernich, *Europäisches...*, nb. 246, s. 132; R. Geimer (w:) R. Geimer, R. A. Schütze, *Europäisches...*, art. 24 EuGVVO, nb. 46, s. 428–429; A. Staudinger (w:) *Europäisches...*, art. 24 Brüssel I-VO, nb. 21, s. 288–289; K. Weitz, *Europejskie...*, s. 557–558.

²⁶ Na temat wykładni art. 221 k.p.c. zob. np. S. Dmowski (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2006, t. 1, art. 221, nb. 1–5, s. 983–984; M. Jędrzejewska (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze. Część druga. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, Warszawa 2006, t. 1, art. 221, uw. 1–4, s. 519–520.

²⁷ K. Weitz, *Europejskie...*, s. 558.

ustanowienie zgodnie z art. 24 rozporządzenia, wtedy pozwany stałby przed trudnym wyborem – ograniczenie się do podniesienia zarzutu braku jurysdykcji obarczone ryzykiem, że w razie nieuwzględnienia tego zarzutu inne zarzuty uległyby już prekluzji, albo wdanie się w spór przez podniesienie zarzutów ze skutkiem w postaci ustanowienia jurysdykcji, ale z zachowaniem prawa do powoływania się na podniesione zarzuty, które w przeciwnym razie uległyby prekluzji.

Karol Weitz

SUMA UBEZPIECZENIA A CIĘŻAR UDOWODNIENIA WYSOKOŚCI SZKODY

W doktrynie istnieje pełna zgoda co do tego, że suma ubezpieczenia i wysokość należnego ubezpieczonemu odszkodowania to dwie różne wielkości. Ta pierwsza – w ramach ubezpieczeń mienia – stanowi podstawę do ustalenia składki i co do zasady wytycza górną granicę odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń (art. 824 §1 k.c.)¹. Ta druga zależy zwykle od wartości rzeczywistej ubezpieczonego mienia (wartość ubezpieczeniowa), gdyż zgodnie z ogólną zasadą odszkodowania², odszkodowanie z tytułu ubezpieczenia nie może być wyższe od poniesionej szkody (art. 824¹ ust. 1 k.c.)³.

W zasadzie suma ubezpieczenia nie powinna przewyższać wartości rzeczywistej ubezpieczonego mienia⁴, co pośrednio potwierdza art. 824 § 2 k.c. przewidujący możliwość dostosowania sumy ubezpieczenia do wartości ubezpieczonego mienia⁵. Nie jest to wszakże reguła bezwzględna. Jeżeli suma ubezpieczenia jest wyższa niż wartość rzeczywista rzeczy, powstaje tzw. stan nadubezpieczenia, który jest

---

¹ W. Warkało (w:) *System prawa cywilnego, t. III, cz. 2, Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Ossolineum 1977, s. 910; E. Kowalewski, *Umowa ubezpieczenia*, Bydgoszcz–Toruń 2002, s. 97; M. Krajewski, *Umowa ubezpieczenia, Art. 805–834 KC, Komentarz*, Warszawa 2004, s. 206; por. także M. Orlicki, *Umowa ubezpieczenia*, Warszawa 2002, s. 159.

² Co do tej zasady zob. np. W. Warkało, *Ubezpieczenie utraconych korzyści, ubezpieczenie w wartości nowej i ubezpieczenie w wartości otaksowanej a zasada odszkodowania*, *Studia Ubezpieczeniowe* 1975, t. II, s. 44 i n.; M. Kaliński, *Zasada odszkodowania w ubezpieczeniach gospodarczych (cz. 1)*, *Prawo Asekuracyjne* 2002, nr 1, s. 44 i n.

³ Zob. S. Reps, *Wpływ sumy ubezpieczenia na odszkodowanie*, *Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych* 1997, nr 4, s. 18; M. Krajewski, *Umowa ubezpieczenia, Art. 805–834 KC, Komentarz*, Warszawa 2004, s. 205–206.

⁴ W. Warkało (w:) *System prawa cywilnego, t. III, cz. 2, Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Ossolineum 1977, s. 911; S. Reps, *Wpływ sumy ubezpieczenia na odszkodowanie*, *Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych* 1997, nr 4, s. 18; M. Krajewski, *Umowa ubezpieczenia, Art. 805–834 KC, Komentarz*, Warszawa 2004, s. 206.

⁵ M. Orlicki, *Umowa ubezpieczenia*, Warszawa 2002, s. 161.